

УДК 657

Тетяна Королюк

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

РОЛЬ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ТА ДОКАЗОВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Tetyana Korolyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

THE ROLE OF PRIMARY DOCUMENTS IN ENSURING THE QUALITY AND EVIDENTIARY VALUE OF ACCOUNTING

Первинні документи є фундаментальною основою системи бухгалтерського обліку. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» вони слугують підставою для відображення господарських операцій, забезпечуючи суцільне та безперервне документування діяльності суб'єкта господарювання [1].

Ефективна організація документообігу дозволяє мінімізувати ризики виникнення фінансових втрат, що є критично важливим для стабільності суб'єктів господарювання в сучасних умовах. У сучасних умовах господарювання, які характеризуються високою динамічністю та нестабільністю, якість первинної документації набуває особливого значення, адже саме вона стає головним доказовим інструментом під час контрольних заходів. Законодавче визначення наголошує, що документи містять відомості про операцію, а не лише підтверджують її факт, саме наявність обов'язкових реквізитів (згідно зі ст. 9 Закону № 996) надає документу юридичної сили та доказовості [2]. Систематизація первинних даних є фундаментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та стратегічного планування розвитку суб'єкта господарювання.

Якість бухгалтерського обліку безпосередньо залежить від точності фіксування даних у первинних носіях. Помилка або формальний підхід до складання первинного документа на початковому етапі призводять до накопичення викривленої інформації в облікових регістрах, що врешті-решт відображається у фінансовій звітності та знижує її аналітичну цінність. Саме тому відповідальність працівників за коректне оформлення документів є невід'ємною складовою професійної етики бухгалтерів.

Аналізуючи підходи до розуміння доказовості, варто виокремити три ключові компоненти, що забезпечують юридичну надійність облікової інформації:

1. Юридична формалізація. Кожен документ повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені ст. 9 Закону України № 996 [1]. Відсутність хоча б одного з них може стати підставою для визнання операції недійсною з податковими наслідками для суб'єкта господарювання. Дослідження практики показують, що найбільш поширеними помилками є нечітке визначення змісту господарської операції та відсутність підписів уповноважених осіб. Відповідність документації вимогам законодавства захищає бізнес від безпідставних претензій з боку контролюючих органів.

2. Цифрова трансформація. Перехід на електронний документообіг (ЕДО) радикально змінив підхід до доказовості. Використання кваліфікованих електронних підписів (КЕП) не лише прискорює бізнес-процеси, але й забезпечує незмінність документа з моменту його підписання [3]. Це створює надійний «аудиторський слід», який є значно легшим для перевірки, ніж паперові архіви. Впровадження автоматизованих систем дозволяє забезпечити захист даних від несанкціонованих виправлень та забезпечити високий рівень безпеки інформації.

Нижче наведено порівняльний аналіз способів документування (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика паперового та електронного документообігу

Критерій порівняння	Паперові документи	Електронні документи
Швидкість передачі	Низька (пошта, кур'єр)	Миттєва (інтернет)
Ризик втрати/пошкодження	Високий	Низький (резервне копіювання)
Доказовість	Потребує фізичного підпису	Висока (КЕП, мітки часу)
Витрати на архівування	Високі (оренда приміщень)	Мінімальні (хмарні сховища)

Дослідження показують, що інвестиції у системи автоматизованого документообігу (ERP-системи) знижують імовірність виникнення технічних помилок, що безпосередньо підвищує довіру до фінансової звітності суб'єкта господарювання з боку інвесторів та кредиторів. Сучасні ERP-системи не лише фіксують операції, але й здійснюють автоматичну перевірку на відповідність критеріям доказовості.

Останні роки доводять, що суб'єкти господарювання повинні мати надійні механізми підтвердження операцій у разі втрати доступу до первинних документів (наприклад, через воєнні дії чи знищення серверів). Сучасна практика свідчить про необхідність використання хмарних сховищ та дублювання даних як елемента системи внутрішнього контролю.

3. Системність та внутрішній контроль. Первинний документ не існує ізольовано. Якість обліку забезпечується його інтеграцією в систему внутрішнього контролю. Важливим є налагодження взаємозв'язку між первинною документацією та відповідними обліковими регістрами, що дозволяє аудитору або інспектору простежити шлях операції від виникнення до фінансового результату.

У сучасних умовах господарювання, що вимагають від суб'єкта господарювання високої соціальної відповідальності та прозорості, первинна документація трансформується з формального обов'язку у стратегічний актив. Розуміння цінності первинних документів сприяє формуванню корпоративної культури, що базується на принципах професійної відповідальності та відкритості.

Отже, первинні документи виступають не просто паперовим або електронним носієм інформації, а головним аргументом у суперечках з контрагентами та державними органами. Забезпечення якості обліку можливе лише за умови безперервного контролю за змістом та своєчасністю складання первинних документів. Майбутнє розвитку системи бухгалтерського обліку полягає в повній автоматизації документообігу та переході до превентивного аудиту, де первинний документ стає цифровим об'єктом, що миттєво підтверджує легітимність кожної господарської операції. Така трансформація забезпечить прозорість фінансових потоків та підвищить загальний рівень довіри до економічної системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 14.05.2026).
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG190105> (дата звернення: 14.05.2026).

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 14.05.2026).
4. Королюк Т. М., Краузе О. І. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки. Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: колективна монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-35.
5. Korolyuk T., Spivak S., Uhryn V., Kizyma A. Impact of Digitalization on the Tax System: New Approaches to Digital Taxation and Reporting. 2025 15th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT). Šibenik, Croatia, 17-19 September 2025, pp. 420-424. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT65614.2025.11185459>.
6. Бойко О., Синькевич Н. Внутрішній аудит як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. Галицький економічний вісник. 2025. Том 97. № 6. С. 93-104.
7. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>